

SOSIAALIHUOLLON OSAAMISEN VARMISTAMINEN: SOSIAALITYÖN YLIOPISTOLLISEN KOULUTUKSEN, TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISTOIMINNAN JA OSAAMISKESKITYMIEN TURVAAMINEN

Sosiaalityön yliopistokoulutuksen yhteistyöverkosto Sosnetin johtoryhmän ja sosiaalialan osaamiskeskusten johtajien kannanotto

Sosiaali- ja terveydenhuolto Suomessa on ennen näkemättömän nopeassa muutoksessa. Meneillään oleva sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon ja lainsäädännön uudistaminen ovat tärkeitä asiakaslähtöisten palvelujen ja kansalaisten perusoikeuksen turvaamisen elementtejä, luoden toimintakehyksen ja reunaehdot sosiaali- ja terveydenhuollon toimivuudelle ja vaikuttavuudelle. Hallinnolliset ja lainsäädännölliset uudistukset jäävät kuitenkin sisällöttömiksi, mikäli niiden toteuttamiseen ei kytketä kestäviä ja pitkäjänteisiä hallinnonalojen tutkimus- ja kehittämisrakenteiden uudistuksia.

Sosnetin johtoryhmä ja sosiaalialan osaamiskeskusten johtajat korostavat sosiaalityön yliopistollisen koulutuksen ja korkeatasoisen tutkimuksen turvaamista myös tulevaisuudessa. Sosiaalihuollon nykyistä laajemman tieteellisesti tutkitun tietoperustan, yhtenäisemmän tiedonhallinnan, sujuvamman tiedolla johtamisen ja systemaattisemman palvelujen digitalisoinnin tarpeet on tunnistettu. Näihin vastaaminen edellyttää monipuolista osaamisen kehittämisen yhteistyötä, jota tulee koordinoita. Tuleville yhteistyöalueille (YTA) on perustettava sosiaali- ja terveydenhuollon osaamiskeskittymät (5), jotka huolehtivat toiminta-alueellaan yhtä maakuntaa laajemmista tutkimus-, koulutus- ja kehittämis yhteistyön tehtävistä koko maassa yhtenäisesti. Osaamiskeskittymät toimivat työpareina niin yliopistolliselle sosiaalityön koulutukselle ja tutkimukselle kuin valtionhallinnon ja maakuntien/kuntayhtymien toimijoille. LAPE-kärkihankkeessa ennakoitua osaamis- ja tuki- eli OT-keskusten ydinyksiköt (5) on perusteltua sijoittaa mainittuihin yhteistyöalueen osaamiskeskittymiin. Sosiaalihuollon kehittämisrakenteet, toimintamahdollisuudet sekä tutkimus- ja kehittämistyön rahoitusperiaatteet on tarkoituksenmukaista toteuttaa lakisääteisesti ja valtakunnallisesti yhtenevästi terveydenhuollon kanssa.

Sosiaalityön yhteiskunnallinen tehtävä ja ammattikunnalle asetetut vaateet eivät ole vähenemässä, vaan ennemminkin lisääntymässä sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuutta uudistettaessa. Päteviä sosiaalityöntekijöitä on vaikea saada avoimiin vakansseihin ja vielä vaikeampi on saada heitä pysymään tehtävissään - vaihtuvuutta on paljon. Eri puolilta maata tulee viestiä erityisesti lastensuojelutyön kriisiytymisestä. Kehitettävää on paljon.

Sosiaalihuollon mallintaminen ja ymmärrys uusista ratkaisutarpeista yhdessä asiakkaiden kanssa haastavat ammattilaiset ja kehittäjät. Sosiaalihuollon ja sosiaalityön kehittämiseksi tarvitaan monenlaista tietoa ja nykyistä parempaa tietopohjaa. Sosiaalihuollon ja sosiaalityön uudistamisen on perustuttava nykyistä enemmän tieteellisesti perusteltuun tutkimustietoon, systemaattiseen arviointiin ja ennakointiin. Tutkimustiedon tuottamista ja käyttöä on koko maassa tuettava. Sosiaalityön laadukas yliopistokoulutus ja sen jatkuva kehittäminen edellyttävät korkeatasoista tutkimustietoa. Sosnet painottaa yhteistyössä sosiaalityön tiedeperustaisuutta, tiedon kumuloitumista ja pitkäjänteisen tutkimustoiminnan merkitystä.

Osaamiskeskukset puolestaan ovat alueiden kehittämistyössä toimiessaan törmänneet krooniseen selvitys- ja vertailu- ja arviointitiedon puutteeseen.

Sosiaalihuollon tutkimus- ja kehittämisrakenteiden kestävä ja pitkäjänteinen kehitystyö edellyttää sen monialaisuutta ja -tieteisyyttä. Sosiaalihuollon kehittämistä vahvistaa jatkossa parempi integraatio terveydenhuollon ja muiden toimialojen, korkeakoulujen ja oppilaitosten kanssa. Kuntia on tuettava niiden sosiaali- ja terveystieteellisessä tehtävässä ja hyvinvointipoliittisessa vaikuttamisessa, jotta ne voivat yhdessä sote-uudistuksessa muotoutuvien alueiden kanssa muodostaa asukaslähtöisiä ja elinvoimaisia ekososiaalisia kokonaisuuksia. Tutkimus- ja koulutusyhteistyötä on koordinoitava ja pidettävä systemaattisesti mukana uutta luotaessa.

Monitoimijainen ja hallinnolliset rajat ylittävä yhteistyö on ollut sosiaalialan osaamiskeskusten verkostomaisen toiminnan keskeinen lähtökohta ja ohjenuora vuodesta 2002 lukien. Viime vuosina sosiaalialan osaamiskeskukset ovat toimineet lakisääteisissä tehtävissään sekä sote- ja maakuntauudistuksen valmistelun että merkittävien hallituksen kärkihankkeiden toimeenpanon tukena. Sosiaalityötä on kehitetty esimerkiksi osaamiskeskusten PRO SOS ja ISO SOS -hankkeissa (ESR). Sosiaali- ja terveysministeriöstä saadun käsityksen mukaan sosiaalialan osaamiskeskusten on tarkoitus toimia vain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain voimaantuloon eli vuoden 2021 alkuun asti, mutta uutta kehittämisrakennetta ei ole vielä olemassa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisessä yhteistyöalueiden laajuinen kehittämistoiminta on merkittävä mahdollisuus uudistaa sosiaalihoitoa. Koko maan yhtenäisesti kattavan, kestävä ja vaikuttavan sote-kehittämisrakenteen luominen edellyttää selkeää visiota, toimintamandaattia, organisoitumista ja rahoituspohjaa. Osaamiskeskittymien ja yliopistojen hyvällä yhteistyöllä voidaan palvella monipuolisesti koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tutkimuksellisen tiedon tuottamisen ja välittämisen tarpeita. Sosiaalityön koulutusta antavat yliopistot pitävät tärkeänä tiivistä mukanaoloa ja yhteistyötä tällaisen tutkimus- ja kehittämisrakenteen kanssa.

Nykyisessä järjestämisrakennemuodossa on riskinä se, että yhteistyöalueilla maakuntarajat ylittävistä työstä sovitaan liian löyhästi tai vaihtelevasti, eikä toiminta välttämättä organisoidu konkreettisesti. Ilman selkeää toimija- ja vastuurakennetta sekä pitkäjänteistä, koko maan tasapuolisesti kattavaa resursointia kehittäminen voi irtautua tutkimuksesta. Kaikilla sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuuta kantavilla maakunnilla ei ole välttämättä kehittämistyön erityisasiantuntemusta ja mahdollisuuksia laaja-alaisen tutkimuksen toteuttamiseen sosiaalihoitoa ja erityisesti sosiaalityön osalta. Sosiaalihoitoa kehittämisrakenteet, toimintamahdollisuudet ja rahoitusperiaatteet tulisi toteuttaa lakisääteisesti ja koko maassa yhtenevästi terveydenhuollon kanssa.

Järjestämisvastuun kannalta olisi erittäin tärkeää, että uudella tutkimus-, kehittämis- ja koulutustoiminnan vastuutaholla olisi tosiasialliset edellytykset, selkeä toimintavaltuus sekä asianmukaiset resurssit vastata sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisestä mahdollisimman yhtenevästi. Alueellisten osaamiskeskittymien rooliin kuuluisi osaltaan varmistaa alueen tasapainoinen ja monitieteellinen tutkimustoiminta, rahoituksen koordinaatio sekä vahvat yhteydet kansalliseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Tällainen rakenne mahdollistaisi paikallisten, alueellisten ja kansallisten tarpeiden huomioon ottamisen ja yhteen nivomisen. Tulevien osaamiskeskittymien kannalta olisi perusteltua pohtia kansallista erikoistumista ja yhteistyötä sekä resurssien tehokkaan käytön että tutkimus- ja kehittämistoiminnan kansainvälistymisen kannalta.

Sosnetin johtoryhmän puolesta,

Tampereella 13.3.2019

Timo Harrikari

professori, SOSNetin johtoryhmän puheenjohtaja

Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Sosiaalialan osaamiskeskusten johtajien puolesta,

Helsingissä 13.3.2019

Arto Rautajoki

vs. johtaja, sosiaalialan osaamiskeskusten johdon
verkoston koordinaattori

SOCCA, pääkaupunkiseudun sosiaalialan
osaamiskeskus